

**บางกระทุ่มน่าอยู่ : ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่
และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา**

BANG KRATHUM NA YU : STRATEGIES FOR LIVABLE COMMUNITY AND
SUSTAINABLE CREATION ENHANCEMENT BASED ON BUDDHISM

ณัฏยาณี บุญทองคำ¹, จุมพต อ่อนทรวง² และ กษิดิศร์ ชื่นวิทยา³

Nattayanee Boontongkham¹, Chumphot Onsuang² and Kasidit Chueinwittaya³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹⁻² โรงเรียนระเปียบวิทยา³

Buddhachinaraj Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹⁻²

Rabeibwittaya School³, Thailand.

Email : kboontongkham@gmail.com¹

Received 18 March 2024; Revised 4 March 2025; Accepted 4 March 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไป และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ 2) เพื่อพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาแนวคิดการพัฒนาเป็นกรอบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มองค์กร ประชาชนชุมชนและเครือข่ายเอกชน จำนวน ๔๐ ท่าน ใช้วิธีคัดเลือกการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) มีชุมชนตัวอย่างที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าตาล ชุมชนบ้านสามเรือน ชุมชนบางกระทุ่ม และชุมชนบ้านสนามคลีตะวันตก และชุมชนในอำเภอบางกระทุ่มมีศักยภาพสามารถพัฒนาและเสริมสร้างเป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ได้ 2) การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางการพัฒนาและสร้างสรรค์ด้านต่างๆ คือ สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ โดยใช้หลักสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมในการบูรณาการ 3) กลยุทธ์การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การพัฒนาด้านสุขภาพ กลยุทธ์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การพัฒนาด้านสังคม และกลยุทธ์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเสริมสร้างชุมชนในอำเภอบางกระทุ่มให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; ชุมชนน่าอยู่; ยั่งยืน

Abstract

This research article has the objective 1) To study the general context and analyze the strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles of communities in Bang Krathum District. Phitsanulok Province. To create a livable and creative community. 2) To develop the community in Bang Krathum District Phitsanulok Province. To be a livable and creative sustainable community according to Buddhism and 3) To propose a strategy for building a livable and creative sustainable community according. To the Buddhist principles of the community in Bang Krathum District. Phitsanulok Province. Qualitative research. The concept of development has been studied as a research framework. Key informants) were a group of 40 organizations, community scholars and private networks. Purposive random sampling was used. The tool used in the research was an interview form analyze qualitative research data used to analyze the content and write a descriptive narrative.

The finding revealed that; 1) There are 4 exemplary communities that can be developed into livable and creative communities in accordance with Buddhism. Including Ban Tha Tan community Ban Sam Ruean Community Bang Krathum Community and Ban Sanam Khli West community. And the community in Bang Krathum District has the potential to be developed and strengthened into a livable and creative community. 2) Community development in Bang Krathum District Phitsanulok Province. To be a livable and creative sustainable community according to the principles of Buddhism. There are guidelines for development and creativity in various areas, namely creating communities that are good for health. Environmental aspect, social aspect, economic aspect. Using the principles of Sappaya 7 as Buddhist principles for integration. 3) 4 strategic management strategies. Is a health development strategy Environmental development strategy Social development strategy and economic development strategies. This has resulted in strengthening the community in Bang Krathum District to be a livable and creative community in a sustainable manner according to Buddhism.

Keywords: Strategy; Livable Community and Sustainability

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมาช้านานและด้วยกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนให้ผู้คนสามารถเดินทางด้วยความสะดวกรวดเร็วส่งผลต่อการเป็นจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวของประชาคมโลกมานับกว่า 50 ปี โดยในปี พ.ศ. 2562 ก่อนการเกิดวิกฤตไวรัสโควิด-19 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งหมด 3.06 ล้านล้านบาท เป็นประเทศที่ได้รายได้

จากนักท่องเที่ยวมากที่สุดในภูมิภาค โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย 39.77 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 12 ของ GDP ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศมาอย่างยาวนาน (Ministry of Tourism & Sports, 2019)

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานรากนั้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) Royal Gazette (2018) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (Local Economy) อย่างยั่งยืนนั้นสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่ 16 ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจฐานราก(พ.ศ. 2561 -2580) ที่มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันมีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่เกิดการสร้างอาชีพกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ไม่เสมอภาคจากระดับชุมชนโดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานรากประกอบด้วยแผนย่อย 2 แผนได้แก่ 1) การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจโดยการเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกรแรงงานทั่วไปและกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการผ่านการสนับสนุนและการช่วยเหลือทางวิชาการต่างๆ เพื่อยกระดับองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรมและ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเน้นการส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์และวิสาหกิจเพื่อสังคมการพัฒนาช่องทางการตลาดและเครือข่ายเพื่อให้เกิดการจัดการกลไกการตลาดครบวงจรในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม (Thungprue et al., 2023)

องค์กรภาครัฐได้มีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมโดยกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ความเป็นธรรมการลดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์มั่นคงมั่งคั่งยั่งยืนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017)

“บางกระท่อม” เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกอยู่ทางใต้สุดของจังหวัดเขตติดต่อกับจังหวัดพิจิตร เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติและการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกกล้วยและการทำผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกล้วยตาก และเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตไวรัสโควิด-19 และเกิดการขยายตัวของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้รูปแบบวิถีสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การพึ่งพา

อาศัยกันลดน้อยลง ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามของหลายชุมชนในท้องถิ่นที่อำเภอบางกระทุ่มที่จะรักษา รูปแบบความสัมพันธ์และวิถีสังคมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้ ด้วยตระหนักถึงความเป็นสังคมที่อบอุ่น น่าอยู่ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของชุมชน ในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรศึกษาเพื่อหายุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายสามารถนำปัจจัยการผลิตที่มีในพื้นที่มาเป็นจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้าง องค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการค้นหาศักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และ สร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไป และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของ Royal Institute (2003), Suwan (2011), Ponsri (2002) ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการ พัฒนานั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้การพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและ หลายสาขาวิชาทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่นด้านสุขภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เป็นปฏิบัติการ คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่ เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะ การพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบทความวิจัยของ Phongphit., (2005) และ Pattanaphong., (2003) คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การกำหนดยุทธศาสตร์ควรมี

ความสอดคล้องกับแนวโน้มที่สำคัญที่ระบุไว้ในการวิเคราะห์ศักยภาพปัจจัยภายในและภายนอกองค์การด้วย โดยพิจารณาโอกาสสำคัญที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมแล้วหาวิธีการที่จะใช้จุดแข็งขององค์การให้ได้ประโยชน์ และพิจารณาจุดอ่อนขององค์การ รวมทั้งการพิจารณาถึงภาวะคุกคามที่สำคัญ ใช้จุดแข็งในการป้องกันตัวหรือนำไปใช้ในโอกาสอื่นที่เกิดขึ้น การกำหนดยุทธศาสตร์ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดี บริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีของ Pha Pitaka (P.A. Payutto) (1999) ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “หลักพุทธธรรม” อันเป็นปรัชญาแห่งการพัฒนาคน มาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม โดยอาศัยองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเป็นฐานในการ “ปรับวิธีคิดด้านปกครองส่วนท้องถิ่นภาคี คือ หนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกันในชุมชนอยู่แล้ว” แห่งพลังปัญญาและพลังวิถีปฏิบัติเริ่มต้นในการเสริมสร้างการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาการใช้หลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนลงสู่ภาคประชาชนได้ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก และ 2) การศึกษาแบบผสมผสานวิธี ในภาคสนาม เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ ทำการศึกษาและคัดเลือกสถานที่และผู้ประกอบการ องค์กร ชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้แทนเครือข่ายที่เข้าร่วมเป็นแกนนำในการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น จำนวน 40 ท่าน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และใช้สื่อบันทึกเสียงใช้ผลการศึกษาวิเคราะห์ และเกิดการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) แนวทางการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการร่วมกับแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การลงพื้นที่ในอำเภอบางกระทุ่ม โดยการนำของแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง 2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับแกนนำชุมชน ผู้ที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก 3) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางกระทุ่ม และ 4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิจัยเอกสารวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาได้จำนวน 4 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบ้านท่าตาล เป็นชุมชนที่มีแม่น้ำวังทองไหลผ่าน ผู้คนในชุมชนบ้านท่าตาลจะมีอาชีพทำตาลขาย ต่อมาได้ค่อยๆ เลิกทำกันไปและต้นตาลที่เคยมีมากมายก็เริ่มบางตาลลงไปมาก อาชีพสำคัญคือ การทำนา โดยจะทำปีละหนึ่งครั้ง เพราะต้องรอน้ำฝนเพียงอย่างเดียว พอออกฤดูฝนก็จะทำไร่อั่ว ไร่ข้าวโพดและมีการทำตาล ซึ่งทำกันเกือบทุกบ้าน

2. ชุมชนบ้านสามเรือน ชุมชนบ้านสามเรือนที่ชื่อนี้เนื่องจากเมื่อก่อนตอนแรกในการเกิดหมู่บ้านครั้งแรกมีบ้านเพียงสามหลังจึงเรียกว่า “บ้านสามเรือน” ชุมชนบ้านสามเรือนเคยเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนครป่าหมากมาก่อน แต่ปัจจุบันชุมชนบ้านสามเรือนได้ย้ายมาขึ้นกับตำบลนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนนี้มีกลุ่มชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำธุรกิจโรงสีข้าว มาค้าขาย ปัจจุบันยังมีศาลเจ้าปูนเถ่ากงที่ชาวบ้านนับถือ และบ้านสามเรือนยังมีประเพณีล่องเรือแห่ผ้าป่าแห่ผ้าป่าไปตามไร่นาโดยใช้เรือกระแซงใหญ่ซึ่งเรือที่ชนชาวแล้วก็แห่กลับมาทอดผ้าป่าที่วัด

3. ชุมชนบางกระทุ่ม ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของอำเภอบางกระทุ่ม ผู้คนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัด

กาญจนบุรี เพื่อตั้งหลักแหล่งบริเวณอำเภอบางกระทุ่มปัจจุบัน แต่ปัจจุบันบางกระทุ่มมีชื่อเสียงเรื่องการทำกล้วยตาก จนกลายเป็นสินค้ามีชื่อของจังหวัดพิษณุโลกเป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนทั้งประเทศ ในปัจจุบัน

4. ชุมชนบ้านสนามคลีตะวันตก เป็นชุมชนที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำน่านในท้องที่ตำบลสนามคลี ชุมชนแห่งนี้มีวัดสนามคลีตะวันตกเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่และมีความสำคัญ ภายในวัดมีวิหารเก่าแก่ซึ่งสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีภาพจิตรกรรมทั้งภายในและภายนอก ภายในวิหารมีพระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ศิลปะรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฝีมือช่างท้องถิ่น ภายในองค์พระใช้ไม้โพธิ์เป็นแกนในการปั้น ภาพจิตรกรรมภายในวิหารเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ มีความงดงามและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคสรุปผลได้ดังนี้

1. จุดเด่น อำเภอบางกระทุ่มเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นวัดหรือศาสนสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแหล่งผลิตกล้วยตากซึ่งเป็นสินค้าที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก หน่วยงานราชการ เช่น อำเภอบางกระทุ่ม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางกระทุ่ม ได้มีความพยายามในการพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

2. จุดด้อย ขาดการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างสูงสุด ขาดแนวทางการนำการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนมาขยายฐานทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเครือข่ายในท้องถิ่นในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ขาดการประชุมปรึกษาหารือและทำความเข้าใจกับประชาชนในการจัดการพัฒนาชุมชน ทำให้ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจและเล็งเห็นคุณค่าตลอดจนรายได้ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงสังคมวัฒนธรรม ขาดแนวทางการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม และขาดการประเมินผลตรวจสอบและติดตามผลหลังการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

3. โอกาส อำเภอบางกระทุ่มมีการพัฒนาชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลกให้มีความสวยงามน่าเที่ยว ตลอดจนพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวกปลอดภัย และรวดเร็ว มีการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีของท้องถิ่น อำเภอบางกระทุ่มอยู่กลางระหว่างอำเภอเมืองพิษณุโลกกับอำเภอเมืองพิจิตร สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมต่อกันได้ โดยอาศัยเส้นทางเรือตามแม่น้ำน่านเป็นการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชน

4. อุปสรรค เนื่องจากชุมชนในอำเภอบางกระทุ่มมีความโดดเด่นน้อย เมื่อเทียบกับชุมชนท่องเที่ยวในเขตจังหวัดพิษณุโลก และสามารถใช้เวลาในการเยี่ยมชมไม่นาน นักท่องเที่ยวจึงไม่มีการพักค้างคืนด้วย แหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมวัฒนธรรมกระจายอยู่ภายในอำเภอบางกระทุ่ม ซึ่งการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ค่อนข้างอยู่ไกลกัน และยังไม่มียุทธศาสตร์ส่งมวลชนบริการครบ ที่สำคัญคือ ประชาชนในท้องถิ่นจริงๆ ค่อนข้างมีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในท้องเที่ยวในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จึงไม่สนใจการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวหรือสร้างความน่าอยู่ร่วมกัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนควรมีแนวทางการพัฒนาต่างๆ ดังนี้

1. สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสุขภาพ ควรมีการสร้างสถานที่ออกกำลังกาย การมีลานกิจกรรมให้คนในชุมชนออกมาทำกิจกรรมทางกายจะเป็นการช่วยให้ คนในชุมชนมีสุขภาพดี มีความสุขมากขึ้นจากการพบปะ พูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน การสร้างสถานที่ออกกำลังกาย ไม่ควรอยู่ไกลจากชุมชนนัก ออกแบบให้สวยงามน่าใช้ทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีกิจกรรมทางกายหลากหลายเหมาะกับทุกเพศ ทุกวัย มีกลุ่มหรือชมรมออกกำลังกายประจำและหลากหลาย มีอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน และมีผู้นำทำกิจกรรมทางกายที่มีใจรักในการออกกำลังกาย

2. สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการจัดการขยะชุมชน เพราะขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพคนในชุมชน ทำให้มีกลิ่นรบกวน เกิดสัตว์พาหนะนำโรคจนทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชน ไม่น่าอยู่ได้ แนวทางการจัดการขยะชุมชน ควรหาแกนนำคณะทำงานการจัดการขยะเพื่อทำการติดตาม ให้ความรู้ และสรุปผล สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการขยะแก่คนในชุมชน ให้ความรู้เพื่อให้คนในชุมชนคัดแยกขยะได้ถูกต้อง สร้างกติกา ข้อตกลงสำหรับการกำจัดขยะในครัวเรือนและชุมชน ทุกบ้านจะไม่ทิ้งขยะลงในที่สาธารณะและลดการใช้ขยะในชุมชน

3. สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสังคม สร้างชุมชนปลอดภัยเสถียร ผลกระทบจากปัญหาเสถียรในชุมชนจะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อร่างกายและชีวิตของคนในชุมชน สดท้ายเด็กและเยาวชนก็จะไม่ปลอดภัยตามไปด้วยการสร้างชุมชนปลอดภัยเสถียร ส่งเสริมความรู้ให้คนในชุมชนรู้ถึงโทษของยาเสพติด เป็นหูเป็นตาช่วยกันสอดส่องคนที่มีพฤติกรรมน่าสงสัย สอดส่องดูแลคนในครอบครัวไม่ให้ลองยาเสพติดและใช้เวลาร่วมกันให้อบอุ่น ช่วยชุมชนในการต่อต้านยาเสพติด

4. สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านเศรษฐกิจ ควรสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หลายชุมชนที่หาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการ เพาะปลูก เช่น นาข้าว ไร่ อ้อย แปลงผัก ทำให้เสียสุขภาพในระยะยาว แล้วยัง ส่งผลเสียต่อชุมชนเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอีกด้วย เคล็ดลับสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หาเกษตรกรต้นแบบเพื่อเริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ทดลองเพาะปลูกด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ เปรียบเทียบผลกำไร ต้นทุนให้คนในชุมชนเห็นว่าทำเกษตรอินทรีย์ดีกว่าอย่างไร เปิดให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาวิธีการทำเกษตรอินทรีย์อย่างทั่วถึง ตลอดจนจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีสถานที่สำหรับขายสินค้าที่ตัวเองทำ โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง การท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยการจัดที่พัก สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนใน รูปแบบโฮมสเตย์ เปิดให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีตามปฏิทินชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า หลักพุทธธรรมในการพัฒนาศาสนาพุทธศาสนาส่งเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า “สัปปายะ 7” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสนอพุทธศาสนาส่งเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลกได้ เนื่องจากสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่สบาย, สบายใจ, สิ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ซึ่งประกอบไปด้วย

1. อาวาสสัปปายะ คือ การจัดการที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ
2. โคจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหารอันนวย ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป
3. ภัตตสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถา 10 และพูดแต่พอประมาณ ข่าวดสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา
4. บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสม เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะใจ
5. โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้น/รับประทานไม่ยาก
6. อุตสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น
7. อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาปถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาปถสมดุล

หลักพุทธธรรม “สัปปายะ 7” จึงสามารถนำมาปรับบูรณาการใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นหลักพุทธธรรมนี้ที่มีแนวทางการพัฒนาครอบคลุมทั้งการจัดการบุคลากร สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้

การกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก มีกลยุทธ์การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ 4 กลยุทธ์ ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาด้านสุขภาพ (อิริยาปถสัปปายะ) พบว่า การที่จะทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่นั้น สุขภาพของคนในชุมชนต้องมีความแข็งแรงและมีจิตใจที่เข้มแข็ง จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสถานที่ออกกำลังกายสำหรับคนในชุมชน เพื่อให้สถานที่ออกกำลังกายเป็นที่พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน โดยสร้างลานออกกำลังกาย สร้างความเชื่อในการสร้างออกกำลังกายจะทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพดีและมีความสุขมากขึ้น และดำเนินการสร้างลานออกกำลังกายตามที่ได้วางแผนในทุกขั้นตอน ทั้งต้องมีการส่งเสริมและติดตามประเมินผล

2. กลยุทธ์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม (อาวาสสัปปายะ อุตสัปปายะ) พบว่า ภูมิทัศน์ในเชิงกายภาพก็มีความสำคัญที่จะต้องพัฒนา จำเป็นต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนมีบรรยากาศที่น่าอยู่อย่างถูกหลักสุขภาวะ โดยทุกภาคส่วนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เริ่มตั้งแต่สร้างความรู้ในการจัดเก็บ คัดแยกและทำลายขยะ สร้างความเชื่อในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้สุขภาพกายและสุขภาพใจของคนในชุมชนดีขึ้น วางแผนการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดเก็บ คัดแยก และทำลายขยะ ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดเก็บ คัดแยก และทำลายขยะ และหาวิธีการที่ดีในการลดปริมาณขยะในชุมชนลง

3. กลยุทธ์การพัฒนาด้านสังคม (ภัตตสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ) พบว่า ปัญหาอาสพติดเป็นปัญหาสังคมที่รุนแรงที่สุดในปัจจุบัน มีความสำคัญอย่างเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา เริ่มต้นจากสร้างความตระหนักรู้

ถึงปัญหาและพิษภัยของยาเสพติดให้เข้าถึงประชาชนทุกวัยในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดภายในชุมชน โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและพิษภัยของยาเสพติดที่มีผลกระทบต่อชุมชน อาจมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อออกแบบและสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับชุมชน

4. กลยุทธ์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (โคจรสปีปายะ โภชนสปีปายะ) พบว่า การสร้างหรือเพิ่มรายได้ให้ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนมีความยั่งยืนและสร้างสรรค์ ต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการประกอบการด้านการจำหน่ายสินค้าและบริการ สร้างการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและประชาชนในการผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัยสำหรับจำหน่ายในชุมชน โดยอาจเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการประกอบการด้านการจำหน่ายสินค้าและบริการ การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและประชาชนในการผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัยสำหรับจำหน่ายในชุมชน มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในการเป็นผู้ประกอบการที่ดี และร่วมกันสร้างแนวทางการดำเนินงานร่วมกันของผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายสินค้าและอาหาร เพื่อการให้บริการที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

1.งานวิจัยนี้พบว่า สภาพบริบททั่วไป และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาได้จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าตาล ชุมชนบ้านสามเรือน ชุมชนบางกระทุ่ม และชุมชนบ้านสนามคลีตะวันตก สอดคล้องกับข้อมูลการศึกษาของ Satthanawatthana., (2014) ระบุว่าชุมชนบ้านท่าตาล และชุมชนบ้านสามเรือน เป็นชุมชนเก่าแก่ มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ และเป็นชุมชนที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำวังทองในเขตอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ตรงกับการศึกษาของ Saenkham (2011) เรื่อง “บางกระทุ่ม เขตถูกลืมนที่กำลังจะถูกเปิดเผย” ก็ระบุว่าชุมชนบ้านสนามคลีตะวันตกเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีโบราณสถานที่น่าสนใจ สามารถพัฒนาหรือส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้ ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ พบว่า ชุมชนในอำเภอบางกระทุ่มมีศักยภาพสามารถพัฒนาและเสริมสร้างเป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ได้ คล้ายคลึงกับผลวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย ดังนั้นงานวิจัยของ Saenkham., (2018) ระบุว่าพื้นที่จังหวัดเลยมีจุดเด่นอยู่ที่แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งมีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ชุมชนมีรูปแบบสังคมวัฒนธรรมที่มีความสมัครสมานสามัคคีกัน มีโอกาสที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาสำรวจชุมชนบางกระทุ่ม จึงมีความน่าสนใจ และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาได้

2.ส่วนการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เป็นเพราะผลการวิจัยในประเด็นการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่ามีแนวทางการพัฒนาและสร้างสรรค์ด้านต่างๆ คือ สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ โดยใช้หลักสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมในการบูรณาการ ในการกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ชุมชนแต่ละด้านที่ได้จากการวิจัยนั้น ตรงกับงานวิจัยเกี่ยวกับ “เคล็ดลับสร้างสรรค์ชุมชนน่าอยู่” ของ Thai Health Promotion Foundation (2024) ซึ่งระบุว่า ชุมชนจะมีความน่าอยู่ต้องมีการพัฒนาหรือสร้างสรรค์ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ควบคู่กัน โดยหลักการพัฒนาชุมชนต้องพัฒนาทุกด้านพร้อมกัน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ นึกถึงความต้องการของคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน เอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาดัดแปลงให้ชุมชนเห็นคุณค่า และต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่ สอดคล้องกับงานวิจัย Wannasote & Pooripakdee., (2024) ชุมชนได้มีการวางแผนและดำเนินกิจกรรมการบริการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้คนในชุมชนรับรู้ถึงวิธีการดำเนินงานต่างๆของชุมชน ทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ชุมชนได้มีการวางแผนและดำเนินกิจกรรมการบริการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้คนในชุมชนรับรู้ถึงวิธีการดำเนินงานต่างๆของชุมชน ทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Jiewju et al. (2015) ที่พบว่า การจะพัฒนาสู่การเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านวังน้ำแดง หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเขือ อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาครัฐด้วย ทำงานกับกลุ่มผู้นำก่อน ทำให้คนในชุมชนเชื่อมั่นในตัวเอง ความเชื่อมั่นในตัวเองเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนสำเร็จลุล่วง ชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

3.สำหรับยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากการวิจัยซึ่งประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การพัฒนาด้านกายภาพ (อวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ อุตุสัปปายะ) 2) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากร (บุคคลสัปปายะ โภชนาสัปปายะ) 3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (ภัสสสัปปายะ) และ 4) กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และบริการ (อิริยาปถสัปปายะ) ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลกนั้น ตรงกับการศึกษาของ Suwanwong., (2011) เกี่ยวกับแนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่นๆ ซึ่งพบว่าควรจัดการด้วยหลักสัปปายะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saenkham (2018) มีการนำหลักสัปปายะ

7 มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเลย ดังนั้น “สัปปายะ ๗” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลกได้

สรุปองค์ความรู้

ผลจากการศึกษา สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บางกระทุ่มน่าอยู่ : ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา” เป็นแผนผังองค์ความรู้ได้ดังนี้

จากแผนภูมิต้นอธิบายได้ว่า ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก คือ 1) การพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยข้อมูลจากสภาพบริบทของชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ โดยมีการหลัก “สัปปายะ 7” ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการ

พัฒนา ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การสร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการจัดการขยะชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการหาแนวทางการจัดการขยะชุมชน ควรหาแกนนำคณะทำงานการจัดการขยะเพื่อทำการติดตาม ให้ความรู้ และสรุปผล สร้างความตระหนักถึงสำคัญในการจัดการขยะแก่คนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

“สัปปายะ 7” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลกได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการนำหลักพุทธธรรมใช้เป็นแนวทางการพัฒนาครอบคลุมทั้งการจัดการบุคลากร สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนในอำเภออื่นของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมีทรัพยากรในชุมชนที่ต่างกัน ซึ่งจะทำให้ทราบข้อมูลบริบทและปัญหาชุมชนที่ต่างกัน นำไปสู่การวิเคราะห์และออกแบบยุทธศาสตร์หรือแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนนั้นต่อไป

References

- Jiewju, N, et al. (2015). *Removing the lessons of success in being Sufficiency economy model community To be used to develop the Ban Wang Nam Daeng community, Village No. 5, Tha Makhuea Subdistrict. Khlong Khlung District Kamphaeng Phet Province.* (Research Report). Kamphaeng Phet: Faculty of Management Science Kamphaeng Phet Rajabhat University.
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Tourism Situation in November 2019*. Retrieved October 22, 2022, from <https://www.mots.go.th/>.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The 12th National Economic and Social Development Plan 2017 - 2021*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Pattanaphong, W., (2003). *Management for the Future*. Bangkok: Dokya.
- Pha Pitaka (P.A. Payutto). (1999). *Dhamma Views of the Dhamma Pitaka (P.A. Payutto) Section on Buddhism*. Bangkok: Dhamma Council.

- Phongphit, S., (2005). *Thankid: From Master Plan to Community Enterprise*. Bangkok: Palangpanya.
- Ponsri, S. (2002). *Community Development Process*. Bangkok: Thaiwattanapanich.
- Royal Gazette. (2018). *Announcement on National Strategy 2018 - 2037*. Volume 135, Part 82 A. 13 October 2018.
- Royal Institute. (2003). *Royal Institute Dictionary 1999*. Bangkok: Nanmee Books Publishing Co., Ltd.
- Saenkham, T. (2011). Bang Krathum, a forgotten district that is about to be revealed. *Journal of Ancient City*, 37(2), 40-42.
- Saenkham, T., (2018). *Strategy for sustainable cultural tourism development according to Buddhism of local administrative organizations in Loei Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Satthanawatthana, R., (2014). *Wang Thong River Basin Culture*. Phitsanulok: Naresuan University.
- Suwan, S. (2011). *The state and development concepts and theories*. Nakhon Pathom: Kasetsart University.
- Suwanwong, W., (2011). Guidelines for managing Wat Santisuk according to the principles of Sappaya 7: A case study of Than Nam Lai Temple. Surat Thani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, MCU, 3(2), 98-114.
- Thai Health Promotion Foundation. (2024). *Tips for creating livable communities*. Bangkok: Office of the Health Promotion Foundation.

